

ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ: ΟΔΗΓΟΣ ΧΡΗΣΗΣ

ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το κράτος δικαίου, η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι τρεις πυλώνες του Συμβουλίου της Ευρώπης, είναι στενά συνδεδεμένες και αδιαίρετες έννοιες.

- ▶ Η δημοκρατία διασφαλίζει ότι οι πολίτες συμμετέχουν στις δημόσιες αποφάσεις.
- ▶ Τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύουν τα άτομα από την αυθαίρετη και υπερβολική παρέμβαση στις ελευθερίες τους και διασφαλίζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.
- ▶ Μια χώρα που διέπεται από το κράτος δικαίου διασφαλίζει ότι η άσκηση της δημόσιας εξουσίας τελεί υπό έλεγχο και παρακολούθηση.

Το κράτος δικαίου προάγει τη δημοκρατία επειδή θεσπίζει την υποχρέωση λογοδοσίας όσων ασκούν δημόσια εξουσία. Διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω ενός ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστικού συστήματος και προστατεύει τις μειονότητες από την αυθαίρετη εξουσία της πλειοψηφίας.

Γιατί είναι αυτό απαραίτητο;

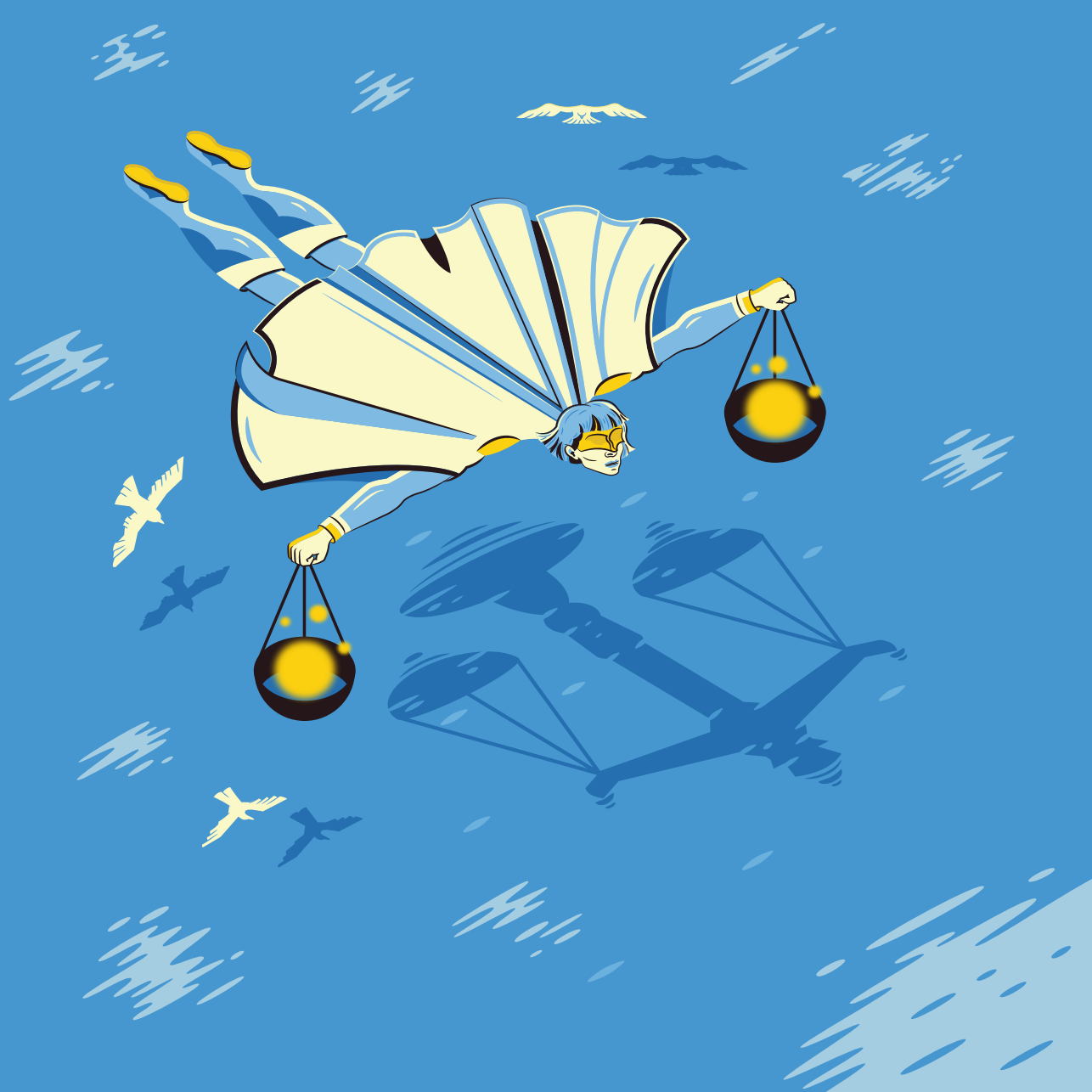
Ένα κράτος που δεν έχει σαφείς κανόνες είναι επιρρεπές σε αστάθεια και αυθαιρεσία. Το κράτος δικαίου προστατεύει τις θεμελιώδεις ελευθερίες όλων. Αποτελεί το θεμέλιο των σύγχρονων δημοκρατιών.

Το κράτος δικαίου βασίζεται σε πέντε θεμελιώδεις αρχές:

- ▶ **Νομιμότητα** - Οι νόμοι ισχύουν για όλους και θέτουν όρια στην εξουσία.
- ▶ **Ασφάλεια δικαίου** - Οι νόμοι είναι σαφείς, προσβάσιμοι και προβλέψιμοι.
- ▶ **Πρόληψη της κατάχρησης εξουσίας** - Πραγματοποιούνται έλεγχοι προς αποφυγή αυθαιρεσιών.
- ▶ **Ισότητα έναντι του νόμου και απαγόρευση των διακρίσεων** - Οι νόμοι προστατεύουν τους πάντες και εφαρμόζονται ισότιμα, ενώ απαγορεύονται οι διακρίσεις.
- ▶ **Πρόσβαση σε ανεξάρτητη και αμερόληπτη δικαιοσύνη** - Όλοι μπορούν να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους ενώπιον δικαστηρίου.

«Θέμις» (Lady Justice), εικονογράφηση της Μαλτέζας καλλιτέχνιδας Nadine Theuma

ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ

Οι νόμοι ισχύουν για όλους και θέτουν όρια στην εξουσία

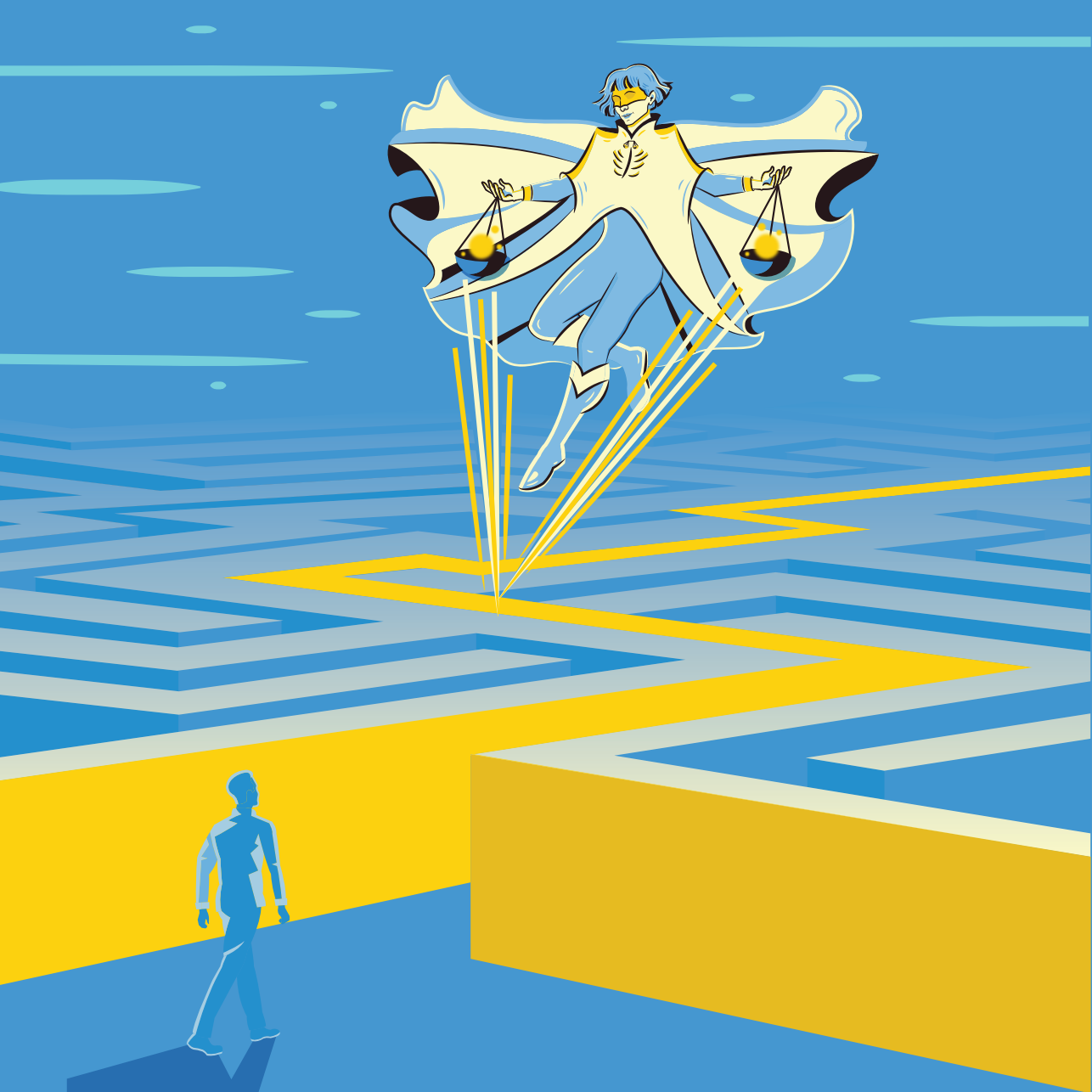
Σε μια χώρα που διέπεται από το κράτος δικαίου, οι ενέργειες των αρχών και των πολιτών ρυθμίζονται από δημοκρατικά θεσπισμένη νομοθεσία. Η εκτελεστική εξουσία δεν μπορεί να ασκεί τη δύναμή της και να επιβάλλει τη θέλησή της χωρίς όρια ή εποπτεία.

Βασικές αρχές

- ▶ Όλες οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται εντός των πλαισίων που θέτει ο νόμος.
- ▶ Οι νόμοι πρέπει να θεσπίζονται σύμφωνα με μια ξεκάθαρη και διαφανή δημοκρατική διαδικασία.
- ▶ Οι αποφάσεις των δημοσίων αρχών πρέπει να ελέγχονται από μια ανεξάρτητη δικαστική εξουσία. Η κυβέρνηση δεν μπορεί να παραχωρεί στον εαυτό της νέες εξουσίες χωρίς να ακολουθεί τους κανόνες που προβλέπονται στο σύνταγμα.
- ▶ Διεθνείς συμβάσεις και συνθήκες, καθώς και οι αποφάσεις που εκδίδονται από διεθνή δικαστήρια, πρέπει να εφαρμόζονται και να τηρούνται.
- ▶ Οι νόμοι πρέπει να εφαρμόζονται αποτελεσματικά.

Γιατί είναι αυτό απαραίτητο;

Αν η εξουσία δεν έπρεπε να ασκείται εντός των πλαισίων που θέτει ο νόμος, θα ήταν επιρρεπής σε κατάχρηση. Για παράδειγμα, μια κυβέρνηση θα μπορούσε να περιορίσει τις ελευθερίες όπως κρίνει σκόπιμο. Η σαφήνεια και ο σεβασμός της δημοκρατικά θεσπισμένης νομοθεσίας αποτελούν εγγύηση δικαιοσύνης και ισότητας για όλους.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Οι νόμοι είναι σαφείς, προσβάσιμοι και προβλέψιμοι

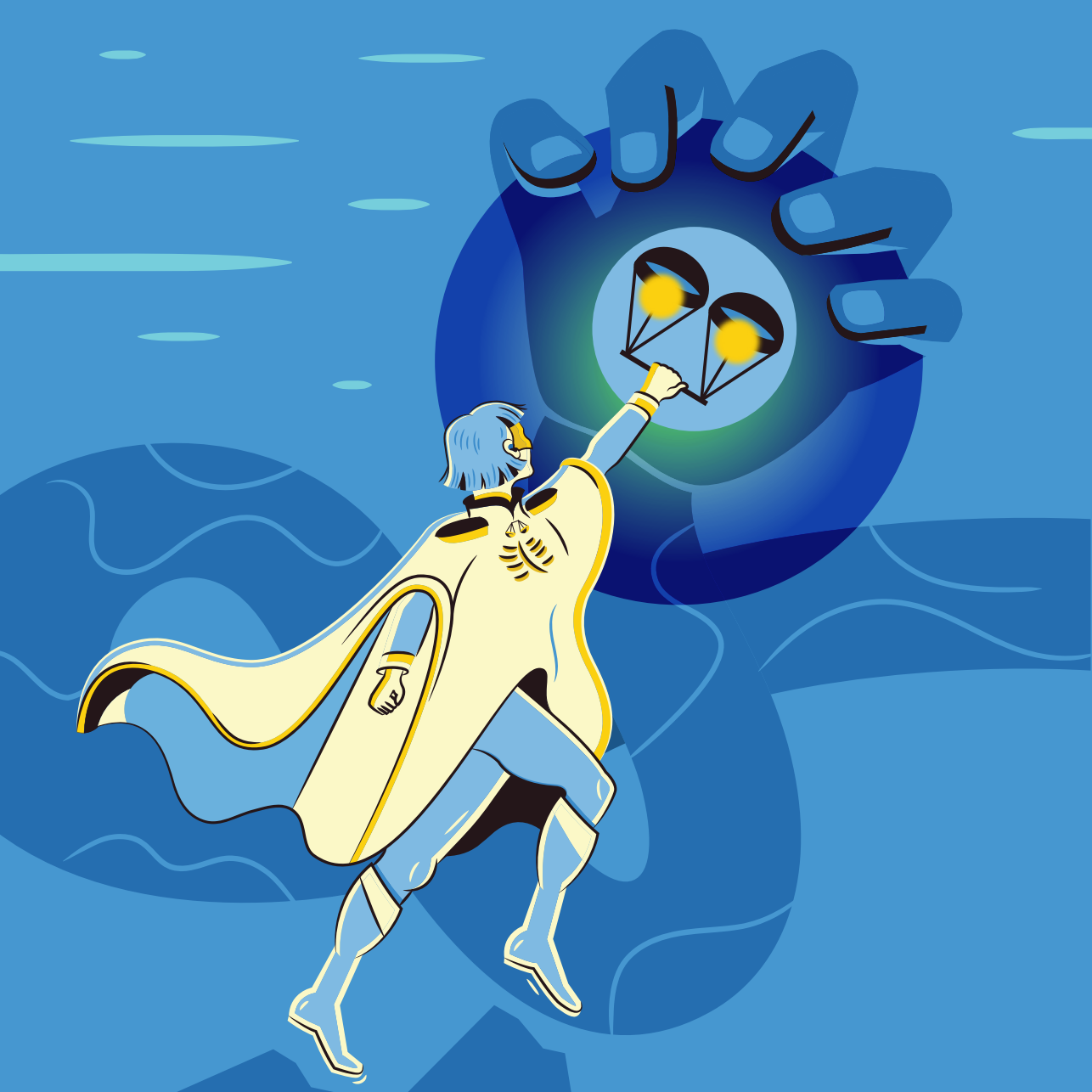
Η ασφάλεια δικαίου εγγυάται ότι οι νόμοι είναι σαφείς, προσβάσιμοι και προβλέψιμοι και δεν εφαρμόζονται αναδρομικά. Με αυτόν τον τρόπο, όλοι γνωρίζουν εκ των προτέρων τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

Βασικές αρχές

- ▶ Οι νόμοι και οι αποφάσεις των δικαστηρίων πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμοι και κατανοητοί.
- ▶ Οι νόμοι δεν πρέπει να αλλάζουν απρόβλεπτα και πρέπει να είναι συνεπείς μεταξύ τους.
- ▶ Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί για πράξη που δεν αποτελούσε έγκλημα ή αδίκημα κατά τον χρόνο που διαπράχθηκε.

Γιατί είναι αυτό απαραίτητο ;

Προκειμένου τα άτομα να ενεργούν με αυτοπεποίθηση, πρέπει να γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Οι ασαφείς ή ταχέως μεταβαλλόμενοι νόμοι δημιουργούν αβεβαιότητα και αστάθεια και καθιστούν τα άτομα ευάλωτα σε απρόβλεπτες κυρώσεις.

ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Διενεργούνται έλεγχοι προς αποφυγή αυθαιρεσιών

Η απεριόριστη και ανεξέλεγκτη εξουσία οδηγεί σε αδικίες. Στους κινδύνους της απόλυτης εξουσίας συγκαταλέγονται οι αυθαίρετες αποφάσεις, η διαφθορά και η πολιτική καταστολή. Για παράδειγμα, η υπερβολική παρακολούθηση χωρίς δικαστική εξουσιοδότηση ή επίβλεψη μπορεί να οδηγήσει σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Βασικές αρχές

- ▶ Διάκριση των εξουσιών: η εξουσία δεν πρέπει να συγκεντρώνεται στα χέρια μιας μόνο αρχής.
- ▶ Η υποχρέωση αιτιολόγησης: οι δημόσιες αποφάσεις πρέπει να αιτιολογούνται και να εξηγούνται.
- ▶ Δικαστικός έλεγχος: όλες οι δημόσιες αποφάσεις πρέπει να μπορούν να αμφισβητηθούν ενώπιον ανεξάρτητων και αμερόληπτων δικαστηρίων.

Γιατί είναι αυτό απαραίτητο;

Χωρίς επίβλεψη, μια κυβέρνηση θα μπορούσε να πάρει αυθαίρετες αποφάσεις, να λογοκρίνει τους αντιπάλους της ή ακόμη και να καταργήσει θεμελιώδεις ελευθερίες. Το κράτος δικαίου θεσπίζει ασφαλιστικές δικλείδες για την πρόληψη τέτοιων καταχρήσεων.

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Οι νόμοι προστατεύουν τους πάντες και εφαρμόζονται ισότιμα, ενώ απαγορεύονται οι διακρίσεις

Το κράτος δικαίου απαιτεί όλοι να έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις που καθορίζονται από το νόμο και να μην υπάρχουν αδικαιολόγητες διαφορές στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται.

Ισότητα έναντι του νόμου σημαίνει ότι

- ▶ Δεν πρέπει να γίνεται αδικαιολόγητη διάκριση μεταξύ των ατόμων, είτε στο νόμο είτε κατά την εφαρμογή του.
- ▶ Πρέπει να παρέχεται προστασία από όλες τις μορφές διακρίσεων.
- ▶ Πρέπει να διασφαλίζονται ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις για όλους.
- ▶ Όποιος υφίσταται διακρίσεις πρέπει να μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Σημαντικές εξελίξεις - Το παράδειγμα του δικαιώματος ψήφου των γυναικών

Η καθυστέρηση στην παραχώρηση του δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες στην Ευρώπη αποτελεί παράδειγμα ιστορικής διάκρισης. Η Φινλανδία ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που παραχώρησε το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες το 1906. Μόνο μετά το 1918 το δικαίωμα αυτό επεκτάθηκε στις περισσότερες άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ καθιερώθηκε σε όλη την Ευρώπη μόλις το 1984. Σήμερα, το κράτος δικαίου όχι μόνο προστατεύει το δικαίωμα ψήφου των γυναικών, αλλά και διασφαλίζει και ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή τους στην πολιτική ζωή χωρίς διακρίσεις.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΚΑΙ ΑΜΕΡΟΛΗΠΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Όλοι μπορούν να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους ενώπιον δικαστηρίου

Η πρόσβαση σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο επιτρέπει στους ανθρώπους να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους. Για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει αποφανθεί ότι η αδυναμία προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά της απόλυσης από την εργασία, της στέρησης της περιουσίας ή της διακοπής της επικοινωνίας ενός ατόμου με τα παιδιά του παραβιάζει τα δικαιώματα των προσφευγόντων. Η ταχεία και προσβάσιμη δικαιοσύνη είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση ίσων δικαιωμάτων.

Βασικές αρχές

- ▶ Ο καθένας έχει το δικαίωμα να προσφύγει στη δικαιοσύνη και έχει επίσης το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο.
- ▶ Οι δικαστικές αποφάσεις είναι προσβάσιμες και εξηγούνται με σαφήνεια.
- ▶ Νομική συμβουλή και νομική βοήθεια είναι διαθέσιμες σε όσους τις χρειάζονται.
- ▶ Οι διαδικασίες είναι εύλογα ταχείες και οικονομικές.
- ▶ Οι αποφάσεις των δικαστηρίων εκτελούνται.

Γιατί είναι αυτό απαραίτητο;

Χωρίς πρόσβαση στη δικαιοσύνη, οι πολίτες που έχουν υποστεί αδικία δεν θα ήταν σε θέση να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Το κράτος πρέπει να εγγυάται την ανεξαρτησία των δικαστηρίων και ένα δικαστικό σύστημα προσβάσιμο σε όλους.

PAX EVAN
TIBI GELI
MAR STA
CE MENS

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΕ ΔΡΑΣΗ

Ο ρόλος της Επιτροπής της Βενετίας του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η Επιτροπή της Βενετίας έχει βοηθήσει τα κράτη μέλη της να σχεδιάσουν συνταγματικά συστήματα που εξασφαλίζουν την απαραίτητη εφαρμογή των αρχών του κράτους δικαίου. Η Επιτροπή έχει επίσης δημιουργήσει ένα εργαλείο, τη Λίστα Ελέγχου για το Κράτος Δικαίου (Rule of Law Checklist), για την αξιολόγηση του βαθμού εφαρμογής των αρχών του κράτους δικαίου σε μια δεδομένη χώρα.

Η Λίστα Ελέγχου για το Κράτους Δικαίου της Επιτροπής της Βενετίας

Η Λίστα Ελέγχου για το Κράτους Δικαίου του 2016 παρουσιάζει τις βασικές αρχές του κράτους δικαίου - νομιμότητα, ασφάλεια δικαίου, πρόληψη της κατάχρησης και της εσφαλμένης χρήσης της εξουσίας, πρόσβαση στη δικαιοσύνη, ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων – με τη μορφή δεικτών αναφοράς με λεπτομερείς παραμέτρους και σχετικές πηγές.

Χρησιμοποιώντας τη Λίστα Ελέγχου, η κυβέρνηση, το κοινοβούλιο, η κοινωνία των πολιτών, οι πολίτες, καθώς και οι διεθνείς οργανισμοί, μπορούν να αξιολογήσουν σε ποιο βαθμό τηρούνται οι αρχές του κράτους δικαίου σε ένα δεδομένο κράτος. Συνεπώς, η Λίστα Ελέγχου επιτρέπει τον εντοπισμό αδυναμιών ή κενών που απαιτούν κρατική δράση. Η Επιτροπή της Βενετίας έχει κάνει πολυάριθμες συστάσεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης τέτοιων αδυναμιών και κενών.

Ποιοι είμαστε;

Η Επιτροπή της Βενετίας «για τη Δημοκρατία μέσω του Δικαίου» είναι το συμβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης για το συνταγματικό δίκαιο και αποτελείται από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες.

Ιδρύθηκε στις 10 Μαΐου 1990 στηριζόμενη στην ιδέα του Ιταλού ακαδημαϊκού Antonio La Pergola. Μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, βοήθησε πολλές πρώην σοσιαλιστικές χώρες να υιοθετήσουν δημοκρατικά συντάγματα και νομοθεσία και, στη συνέχεια, να ενταχθούν στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Σήμερα, βοηθά τα κράτη μέλη της να σχεδιάσουν συνταγματικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που συνάδουν με τα διεθνή πρότυπα. Η συμμόρφωση με τις συστάσεις της Επιτροπής έχει διευκολύνει τη διαδικασία ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αποστολή

Κατόπιν αιτήματος και μέσω μιας συμπεριληπτικής διαδικασίας διαβουλεύσεων με εθνικές αρχές, κρατικά ιδρύματα, ενδιαφερόμενους φορείς και την κοινωνία των πολιτών, η Επιτροπή της Βενετίας αξιολογεί συνταγματικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, ιδίως στον εκλογικό και δικαστικό τομέα, και διατυπώνει μη δεσμευτικές συστάσεις σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης αυτών των μεταρρυθμίσεων, προκειμένου να τηρούνται και να εφαρμόζονται οι αρχές της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, καθώς και να σχεδιάζονται αποτελεσματικά και βιώσιμα συστήματα διακυβέρνησης.

Κράτη μέλη

Η Επιτροπή της Βενετίας αποτελείται από τα 46 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, και 15 άλλα μέλη από την Αμερική, την Αφρική και την Ασία.

Γιατί Βενετία;

Η «Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Δημοκρατία μέσω του Δικαίου» πήρε το όνομα «Επιτροπή της Βενετίας» από τη διάσημη ιταλική πόλη στη Λάγκουνα, όπου πραγματοποιήθηκε η πρώτη της συνεδρίαση και όπου συνεχίζει να συνεδριάζει τέσσερις φορές ανά έτος.

1990-2025 - Επιτεύγματα

Στα 35 χρόνια της ύπαρξής της, χάρη στην ανεξαρτησία και την αμεροληψία της, τον επαγγελματισμό και τις συμπεριληπτικές μεθόδους εργασίας της, η Επιτροπή της Βενετίας έχει συμβάλει σημαντικά στη διευκόλυνση υιοθέτησης δημοκρατικών συνταγμάτων και στη δημοκρατική λειτουργία των θεσμών. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή έχει συμβάλει στην ενίσχυση της συμμόρφωσης με τις αρχές του κράτους δικαίου και στην ενδυνάμωση της διάκρισης των εξουσιών και της δικαστικής ανεξαρτησίας στα κράτη μέλη της.

- ▶ **1000+:** Αριθμός γνωμοδοτήσεων και εκθέσεων για συνταγματικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις
- ▶ **50+:** Αριθμός συνταγμάτων τα οποία συντάχθηκαν ή αναθεωρήθηκαν με τη συμβολή της Επιτροπής
- ▶ **200+:** Αριθμός ανεξάρτητων νομικών εμπειρογνομόνων που έχουν συμβάλει στο έργο της

Γιατί αυτό έχει σημασία για όλους μας;

Κράτος δικαίου σημαίνει:

Μια σταθερή και ειρηνική δημοκρατία.

Πολίτες που είναι ελεύθεροι και προστατεύονται από την αυθαιρεσία.

Μια πιο δίκαιη, πιο ισότιμη κοινωνία.

Εικονογράφηση: Nadine Theuma

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.
Απαγορεύεται η μετάφραση, αναπαραγωγή
ή διανομή οποιουδήποτε τμήματος της
παρούσας έκδοσης χωρίς την προηγούμενη
γραφτή άδεια της Διεύθυνσης Επικοινωνίας
(F-67075 Strasbourg Cedex ή publishing@coe.int).

Φωτογραφίες © Συμβούλιο της Ευρώπης

Δημοσιεύτηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης
F-67075 Strasbourg Cedex

www.coe.int

© Συμβούλιο της Ευρώπης, Δεκέμβριος 2025

Ιστότοπος της Επιτροπής της Βενετίας

<https://venice.coe.int>

Αυτό το φυλλάδιο εξερευνά τις βασικές αρχές του κράτους δικαίου: τη νομιμότητα, την ασφάλεια δικαίου, την πρόληψη κατάχρησης εξουσίας, την ισότητα έναντι του νόμου και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Οι αρχές αυτές αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διασφαλίζοντας υπεύθυνη διακυβέρνηση, τις ατομικές ελευθερίες και την κοινωνική δικαιοσύνη. Μάθετε πώς το Συμβούλιο της Ευρώπης, μέσω του έργου της Επιτροπής της Βενετίας, στηρίζει τα κράτη στην τήρηση αυτών των προτύπων και στην προστασία των πολιτών από την αυθαίρετη εξουσία. Είτε είστε υπεύθυνος χάραξης πολιτικής, φοιτητής ή ενδιαφερόμενος πολίτης, αυτός ο οδηγός αποκαλύπτει γιατί το κράτος δικαίου είναι σημαντικό και πώς προστατεύει τις ελευθερίες μας σε καθημερινή βάση.

ELL

www.coe.int

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ο επιφανέστερος οργανισμός προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ευρωπαϊκής ηπείρου. Περιλαμβάνει 46 κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων όλων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ένα σύμφωνο που έχει σχεδιαστεί για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης στα κράτη μέλη.

